

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ В ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ

О. М. Зерова

Донбаська національна академія будівництва і архітектури

вул. Державіна 2, 86123, м. Макіївка, Україна.

E-mail: fin.dnasa@yandex.ru

Отримана 17 листопада 2009, прийнята 27 листопада 2009

Анотація. У статті розглядається сутність управління, зокрема, фінансового, мета, об'єкти, суб'єкти фінансового управління, досліджені особливості функціонування комунальних підприємств. Доведено, що особливості підприємств ЖКГ впливають на організацію їх фінансів та фінансове управління. Для поліпшення фінансової забезпеченості підприємств ЖКГ потребується вирішення ряду питань. Головне для кожного підприємства, у тому числі і підприємства ЖКГ – це система управління, яка може раціонально розпоряджатися грошима і матеріальними ресурсами. Фінансове управління підприємствами житлово-комунального комплексу має бути спрямоване на надання якісних послуг населенню, а підходи до формування фінансової стратегії мають враховувати соціальне значення житлово-комунальних підприємств. На основі проведених досліджень були сформовані напрямки удосконалення фінансового забезпечення і управління підприємствами житлово-комунального господарства.

Ключові слова: житлово-комунальне господарство, фінансове управління, фінансове забезпечення.

СУЩНОСТЬ ФИНАНСОВОГО УПРАВЛЕНИЯ И ЕГО ОСОБЕННОСТИ В ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНОМ ХОЗЯЙСТВЕ

О. Н. Зерова

Донбасская национальная академия строительства и архитектуры

ул. Державина, 2, г. Макеевка, 86123, Украина.

E-mail: fin.dnasa@yandex.ru

Отримана 17 листопада 2009, прийнята 27 листопада 2009

Аннотация. В статье рассматривается сущность управления, в частности, финансового, цель, объекты, субъекты финансового управления, исследованы особенности функционирования коммунальных предприятий. Обосновано, что особенности предприятий ЖКХ оказывают влияние на организацию их финансов и финансовое управление. Для улучшения финансовой обеспеченности предприятий ЖКХ необходимо решить ряд вопросов. Главное для каждого предприятия, в том числе и для предприятий ЖКХ – это система управления, которая может рационально распоряжаться деньгами и материальными ресурсами. Финансовое управление предприятиями жилищно-коммунального комплекса должно быть направлено на предоставление качественных услуг населению, а подходы к формированию финансовой стратегии должны учитывать социальное значение жилищно-коммунальных предприятий. На основе проведенных исследований были сформированы направления усовершенствования финансового обеспечения и управления предприятиями жилищно-коммунального хозяйства.

Ключевые слова: жилищно-коммунальное хозяйство, финансовое управление, финансовое обеспечение.

THE ESSENCE OF FINANCIAL MANAGEMENT AND ITS FEATURES IN THE HOUSING AND PUBLIC UTILITIES

O. N. Zerova

*Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture,
2, Derzhavin str., 86123, Makeevka, Ukraine.*

E-mail: fin.dnasa@yandex.ru

Received 17 November 2009, accepted 27 November 2009

Abstract. The article deals with the essence of management, in particular, financial, purpose, objects, subjects of financial management, there were investigated features of the functioning of utilities. Was grounded that the peculiarities of functioning public utilities influence on the organization of their finances and financial management. To improve the financial public of utilities providing it is necessary to solve a number of issues. The main thing for each company, including public utilities is - a management system that can efficiently manage funds and material resources. The financial management of the public utilities complex should be directed to the provision of quality public services, and approaches to creating of the financial strategy should take into account the social significance of public utilities. On the basis of researches have been established the direction of improvement of financial providing and public utilities and housing management.

Keywords: housing and public utilities, financial management, financial providing.

Вступ

Житлово - комунальне господарство є складним комплексом, що забезпечує утримання та функціонування житлового фонду країни, надає послуги населенню та іншим споживачам з тепло-, газо-, водопостачання і водовідведення. Тобто це надзвичайно важлива сфера, бо вона безпосередньо пов'язана з усіма секторами економіки, через неї реалізуються інтереси кожного громадянина нашого суспільства.

На сучасному етапі стан ЖКГ є нестабільним, що пояснюється низкою причин, серед яких і недостатність фінансового забезпечення, і відсутність дієвої підтримки з боку держави, і наявність значного фізичного та морального зносу основних фондів підприємств комплексу, і відсутність централізованого планування, але одною з основних є низька ефективність існуючої системи управління житлово-комунальним комплексом. Тому проблеми управління ЖКГ, зокрема фінансового управління, заслуговують на особливу увагу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Особливості функціонування підприємств ЖКГ, проблеми реформування комплексу знаходяться в полі зору вітчизняних науковців, про що свідчить наявність значного обсягу публікацій в освітній і фаховій літературі. Результати цих досліджень знайшли своє відображення в наукових працях О. Білянського, І.Борисенко, Ю.О.Глуценка, А.Завади, В.Кравченка, Є.Курінного, В.Полуянова, Л.Шатенко, Т.П.Юр'євої та інших. Однак дослідженню питань формування ефективної системи фінансового управління житлово-комунальним комплексом приділено недостатньо уваги.

Метою статті є розкриття сутності поняття фінансового управління та особливостей фінансового управління ЖКГ.

Виклад основного матеріалу

Управління як діяльність виникло у той час, коли у людей з'явилася потреба у спільній

праці. Управління – це процес впливу на когонебудь і що-небудь, крім того, воно пов'язане з діяльністю управляючих суб'єктів. Отже, управління можна трактувати як процес впливу, і водночас як систему управляючих суб'єктів, об'єктів, якими управляють, та управлінських дій.

Як відмічають І.А.Бланк та Є.Брігхем, складовою загальної концепції управління є фінансові аспекти управління. Тобто фінансове управління – це підсистема, яка діє на тих же принципах, на яких базується і управління іншими ієрархічними системами. У фінансовій науці відсутня загальноприйнята точка зору щодо визначення поняття «фінансове управління».

По відношенню до фінансового управління використовують поняття «управління фінансами», «управління фінансовими ресурсами», «управління фінансовим станом», «фінансовий менеджмент».

На нашу думку, ці поняття не тотожні. На рівні підприємств різних організаційних форм та різних форм власності доцільніше використовувати поняття «фінансовий менеджмент». Фінансовий менеджмент у вузькому розумінні – це управління фінансовими ресурсами. Поняття «управління фінансовим станом» є більш ємким та передбачає інтегрованість різних компонент менеджменту. Поняття «управління фінансами» найчастіше пов'язують з управлінням на рівні держави чи галузі.

У зв'язку з тим, що фінансове управління може мати прикладний характер, наведемо кілька його визначень сучасними економістами на мікрорівні. Так, В.М.Зарубінський вважає, що фінансове управління з точки зору підприємств - це процес впливу на фінансові відносини, фінансові ресурси, їх організацію для реалізації фінансової політики господарюючого суб'єкта, сукупність всіх органів апарату управління підприємства та їх управлінських дій [3]. М.Я.Коробов трактує це поняття як «управління процесом формування й використання всіх грошових фондів, які утворюються для опосередкування розподільних відносин на всіх стадіях суспільного відтворення». Г.А.-Семенов, В.З.Бугай вважають, що фінансове управління підприємством – це управління його операційною, інвестиційною та фінансо-

вою діяльністю. Слід зазначити, що наведені визначення нечітко і неоднозначно відображають суть фінансового управління підприємством.

На наш погляд, поняття «фінансове управління» є багатофункціональним, тобто під фінансовим управлінням діяльністю підприємств слід розуміти процес впливу суб'єктів управління на формування, використання фінансових ресурсів та забезпечення підприємства фінансовими ресурсами через використання сукупності різних форм і методів з метою досягнення поставленого завдання в операційній та інвестиційній діяльності.

Фінансове управління підприємствами базується на об'єктивних та суб'єктивних законах суспільного розвитку, на знанні та використанні закономірностей розподілу готового продукту і валового доходу підприємства. Тому сутність поняття фінансового управління можна трактувати як інструмент реалізації фінансів та фінансової політики, як сукупність методів впливу на організацію і використання фінансових відносин та фінансових ресурсів, як сукупність управлінських структур і фінансового апарату на всіх рівнях управління підприємством.

Метою фінансового управління є забезпечення підприємства необхідними фінансовими ресурсами та підвищення ефективності його фінансової діяльності. Предметом фінансового управління є регулювання фінансових потоків. При цьому об'єктом фінансового управління є фінансові відносини у сфері грошового обігу, фінансові ресурси, їх розмір, джерела формування. Суб'єктом фінансового управління підприємствами є фінансовий апарат системи управління на підприємстві.

Фінансове управління має свою систему функцій:

- взаємодія окремих елементів апарату управління підприємства;
- створення ефективних організаційних структур управління;
- аналіз фінансових ресурсів і фінансових відносин;
- планування та регулювання фінансових процесів;
- обґрунтування й прийняття оперативних фінансових рішень;

– контроль за виконанням розроблених планів та прийнятих фінансових рішень.

Вплив на фінансові відносини здійснюється на стадіях:

- фінансового планування;
- фінансового обліку;
- фінансового контролю;
- фінансового аналізу;
- прийняття оптимального рішення та його реалізація.

Перша стадія фінансового управління – планування діяльності підприємства. З точки зору фінансового управління планування можна розділити на:

- поточне планування (до одного місяця);
- бюджетування (на строк до одного року з розбивкою по місяцях);
- бізнес-планування.

Друга стадія фінансового управління – фінансовий облік. Особливість даного обліку полягає в тому, що інформація, яка надається різними підрозділами підприємства, повинна бути об'єктивною, достовірною, надаватися у суворо визначений термін. Основу інформаційного забезпечення системи фінансового управління складає інформація фінансового характеру, яка, в свою чергу, складається з бухгалтерської звітності, оперативної звітності фінансових служб підприємства, інформації банківської системи, валютних і товарних ринків та інш.

Третя стадія фінансового управління підприємством – стадія контролю – передбачає порівняння фактичних даних обліку з плановими, якими на підприємстві, як правило, є нормативи. В сучасних умовах господарювання планові показники повинні формуватися під час дослідження ринку. Для цього складаються бізнес-плани розвитку, в яких надається інформація, що є нормативною базою для розвитку підприємства на довгостроковий період.

Четверта стадія фінансового управління підприємством – стадія аналізу. Необхідно відмітити, що на цій стадії виявлення взаємозалежності між показниками недостатньо, треба виявити причини появи факторів, вплив яких викликав відхилення.

П'ята стадія – стадія прийняття оптимального рішення та реалізація цього рішення. Оптимальне рішення виявляється шляхом опрацювання декількох альтернативних рішень. Для

формування рішень, спрямованих на покращення ситуації на підприємстві, використовується інформація, яка була зібрана на стадії аналізу. Реалізація прийнятих рішень складається з робіт по мобілізації матеріальних, грошових і трудових ресурсів підприємства для практичного виконання рішень з урахуванням фактору часу.

Результати фінансового управління відображаються у грошових потоках, які зв'язують підприємство з бюджетами, власниками капіталу, контрагентами та іншими суб'єктами.

Основи управління комунальними підприємствами відрізняються від тих, які практикуються на інших підприємствах, бо ЖКГ є сферою, яка має специфічні галузеві особливості функціонування. Так, житлово-комунальне господарство є об'єктом управління регіональних органів влади, тому потребує від них регулюючих, координуючих та контролюючих дій. Особливості функціонування підприємств ЖКГ визначаються і тим, що житлово-комунальні послуги являються суспільним благом, житлово-комунальний комплекс має життєво важливе значення.

Крім того, житлово-комунальному господарству властиве монопольне положення і комплексність роботи підгалузей. З точки зору сучасного розвитку виробництва ринок житлово-комунальних послуг являє собою сукупність двох видів ринків: ринку, який належить природним монополіям і розвиток конкурентних відносин на ньому має певні складнощі (централізоване тепло-, водопостачання, водовідведення) та ринків, які є потенційно конкурентними (це ринки, які пов'язані з утриманням житлового фонду).

Особливості підприємств ЖКГ впливають на організацію їх фінансів та фінансове управління. Деякі підприємства ЖКГ, а саме ті, що надають усупільнені послуги (вуличне освітлення, озеленення) перебувають на бюджетному фінансуванні, не отримуючи доходів від реалізації своїх послуг. Ті підприємства, що надають послуги конкретним споживачам і відповідно отримують дохід, функціонують на засадах самоокупності та прибутковості.

Фінансування житлово-комунального господарства проводиться за рахунок як Державного бюджету, так і місцевих. Фінансування

підприємств ЖКГ з боку держави здійснюється через цільове фінансування. Взагалі воно являє собою процес надання коштів з бюджетів всіх рівнів економічним суб'єктам на безповоротній основі.

Для житлово-комунального комплексу цільове фінансування включає фінансування ремонту основних фондів, підготовку до осінньо-зимового періоду, фінансування капітальних вкладень, субвенцій та фінансування державного регулювання цін (дотації, адресні субсидії).

Зміна системи фінансування, тобто перехід від використання бюджетних дотацій до сплати за послуги житлово-комунального господарства у повному обсязі, при умовах забезпечення соціального захисту малозабезпечених верств населення та економічного стимулювання покращення якості обслуговування є одним із основних напрямків виходу житлово-комунального комплексу з кризи. На наш погляд, це можливо при дотриманні умов:

- забезпечення самофінансування організацій ЖКГ;
- поступовості переходу на нові принципи розрахунків по мірі створення соціально-економічних передумов;
- економічної обґрунтованості тарифів на послуги ЖКГ;
- розробки механізмів залучення інвестицій на розвиток і модернізацію основних фондів ЖКГ;
- застосування ефективних форм розрахунків для активізації роботи зі скорочення дебіторської заборгованості.

Удосконалення фінансування підприємств ЖКГ є головним завданням стабілізації їх фінансового стану. В першу чергу потребує змін система поточного фінансування підприємств житлово-комунального господарства. Вона повинна бути цілком переорієнтована на надання адресної цільової допомоги безпосередньо громадянам, які її потребують.

Фінансування заходів щодо модернізації, реконструкції та технічного переозброєння об'єктів ЖКГ, які необхідно реалізувати за короткий термін, має здійснюватися в основному за рахунок залучення позикових ресурсів. А бюджетне фінансування в житлово-комунальному господарстві може здійснюватися в об-

меженому обсязі і повинно бути не альтернативою, а доповненням до позикового фінансування.

Для поліпшення фінансової забезпеченості підприємств ЖКГ вимагає вирішення питання про дебіторську заборгованість населення та інших споживачів, бо ця проблема є однією з найбільших фінансових проблем ЖКГ. Причинами її виникнення є, зокрема, загальна економічна криза, зниження реальних доходів населення та необґрунтоване підвищення рівня тарифів на послуги ЖКГ. Для вирішення цієї проблеми доцільно розробити спеціальні методичні документи про можливі процедури списання безнадійної дебіторської заборгованості, залежно від категорій споживачів і видів заборгованостей.

Жодні нормативно-правові акти не передбачають надання знижок користувачам житлово-комунальних послуг при умові попередньої оплати послуг. А саме так можна отримати дешеві ресурси підприємствам ЖКГ на заміну комунікацій та на поточні платежі.

Основне для кожного підприємства, у тому числі і підприємства ЖКГ – це система управління, яка може раціонально розпоряджатися грошима і матеріальними ресурсами.

На сучасному етапі підприємствам ЖКГ необхідно створити ефективні системи поточного, оперативного і стратегічного планування, організації, контролю і аналізу діяльності. Ці питання вирішуються в рамках загального, стратегічного, фінансового, інформаційного, інвестиційного, кадрового менеджменту. При цьому пріоритетними є питання фінансового управління на підприємстві в тій частині, в якій плануються, контролюються і аналізуються грошові потоки на підприємстві. Крім того, необхідно відійти від планування всіх показників від затрат та використовувати спосіб планування від результату.

Висновки

Підсумувавши усе вище викладене, можна сказати, що основною метою фінансового управління є забезпечення підприємства необхідними фінансовими ресурсами та підвищення ефективності його фінансової діяльності. Результати фінансового управління відображаються у

грошових потоках, які зв'язують підприємство з різними суб'єктами. Підприємства житлово-комунального комплексу мають специфічні особливості функціонування, тому і засади управління такими підприємствами відрізняються від тих, що практикуються на інших підприємствах. Фінансове управління підприємствами ЖКГ має бути спрямоване, в першу чергу, на надання якісних послуг населенню, а підходи до формування фінансової стратегії мають враховувати соціальне значення житлово-комунальних підприємств.

Література

1. Борисенко І. Регіональні проблеми організаційно-економічного забезпечення ефективності функціонування житлово-комунального комплексу // Регіональна економіка. – 2002. – №4. – С.58-64.
2. Захарова О.В. Основы финансового управления предприятием // Экономика Крыма. – 2003. – №10. – С.63-66.
3. Зарубинский В.М., Зарубинская Н.С. Финансовое управление предприятием на основе использования открытой информации // Актуальные проблемы экономики. – 2002. – №12. – С.31-41.
4. Курінний Є. Комунальне управління: ознаки, принципи, поняття // Право України. – 2003. – №12. – С.25-29.
5. Панасенко И.В. Управление жилищно-коммунальным комплексом в современных условиях // Экономика промышленности. – 2009. – №1. – С.173-181.
6. Полуянов В. «Пассивное» регулирование дебиторской задолженности предприятиями жилищно-коммунального хозяйства // Экономист. – 2003. – №11. – С.24.

1. Борисенко І. Регіональні проблеми організаційно-економічного забезпечення ефективності функціонування житлово-комунального комплексу // Регіональна економіка. – 2002. – №4. – С.58-64.

Зерова Ольга Миколаївна – асистент кафедри «Фінанси і кредит» Донбаської національної академії будівництва і архітектури. Наукові інтереси: фінансова діяльність підприємств житлово-комунального комплексу, фінансове управління житлово-комунальним господарством.

Зерова Ольга Николаевна – ассистент кафедры «Финансы и кредит» Донбасской национальной академии строительства и архитектуры. Научные интересы: финансовая деятельность предприятий жилищно-коммунального комплекса, финансовое управление жилищно-коммунальным хозяйством.

Zerova Olga Nikolaevna – assistant professor of Department of Finance and Credit Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture. Scientific researches: financial activities of enterprises of housing and communal.